

DOOD SPOOR

Wie verdient het om een ongeluk met een *zelfrijdende auto* te overleven? Jij, of de vrouw met de kinderwagen?

Als de remmen en het stuur van je auto het begeven, neemt het lot het over van ratio. Je kunt dan geen onderscheid meer maken tussen de voetgangers die het zebrapad verderop oversteken. Geen tijd om te beslissen of bijvoorbeeld het leven van een kind meer waard is dan dat van een bejaarde. Of dat het leven van een dokter boven dat van een graaiende bankier gaat.

Zelfrijdende auto's – waarmee onder andere Tesla, Google en Uber experimenteren – kunnen algoritmes installeren die zulke beslissingen wel mogelijk maken in de toekomst. Hoe die algoritmes geschreven moeten worden, is even belangrijk als ingewikkeld. Gelukkig is er een internetquiz om ons te helpen.

De Moraalmachine (moralmachine.mit.edu) is een platform waarop we kunnen zien hoe gewone mensen denken over wat machines moeten besluiten in morele dilemma's. De drie wetenschappers achter deze site, die hun programma lieten bouwen door het medialab van Massachusetts Institute of Technology, deden dit voorjaar onderzoek naar het morele dilemma van de zelfrijdende auto. *Esquire* sprak een van hen, Jean-François Bonnefon. 'Er is een paradox', zegt hij. 'Uit ons onderzoek bleek dat mensen vinden dat de computer in alle zelfrijdende auto's zodanig geprogrammeerd moet worden dat die het scenario kiest dat tot de minste slachtoffers leidt, ook als dat betekent dat de auto tegen een muur rijdt zodat enkel de bestuurder verongelukt. Maar tegelijkertijd gaven de proefpersonen aan zelf zo'n auto niet te willen kopen.'

Dit is wat economen het 'sociale dilemma' noemen: het individu profiteert als hij zelfzuchtig handelt, *tenzij* iedereen net zo zelfzuchtig handelt. Bonnefon noemt het betalen van belasting als goed voorbeeld: 'Iedereen vindt dat belasting betalen nodig is om het land draaiende te houden. Maar zelf betalen we het liever niet. Het dilemma wordt ingewikkelder als het niet gaat om het betalen van belasting, wat hoogstens een beetje pijn doet,

Ontwijken we een topatleet ten koste van een rokende obees?

maar om een in potentie dodelijk auto-ongeluk. Dat is eng. Het zou hoogstbewonderenswaardig zijn, heldhaftig zelfs, als iemand bereid is zich op te offeren voor het grotere goed.'

Dat leidt weer tot twee nieuwe vragen: voor hoeveel telt een zwangere vrouw en is elk mensenleven evenveel waard? Wat als de voetgangers die overstaken door rood liepen? Wat als het criminelen waren? Telt gezondheid? Ontwijken we

de topatleet ten koste van een rokende obees?

Hoewel de zelfrijdende auto een recent fenomeen is, wordt deze discussie al tientallen jaren gevoerd. De Britse filosoof Philippa Foot introduceerde in 1967 een ethisch gedachte-experiment dat we nu kennen als het trolleyprobleem. Een op hol geslagen tram rijdt op vijf spoorwerkers af. Jij als buitenstaander hebt de mogelijkheid een wissel te bedienen, waardoor de tram op een ander spoor zal geraaken, waar maar één spoorwerker

Test zelf je morele kompas op moralmachine.mit.edu.

'Haar grootste verlangen was om een werkende baarmoeder te printen.'
— Over Jemma Redmond

pag
080

manifest

tekst ARNO KANTELBERG

STIJL VAN

GORDON

fotografie ANP

werkt. Trek je aan de hendel? In verschillende varianten wordt meer informatie gegeven over de spoorwerkers.

De Moraalmachine is zo'n variant, bedacht omdat de vele verschillende scenario's die je kunt verzinnen niet meer in een traditioneel wetenschappelijk onderzoek passen. De Moraalmachine is voor iedereen toegankelijk. Een bezoeker krijgt willekeurig dertien van de 'talloze' door de onderzoekers bedachte scenario's voorgeschoteld. Kleine figuurtjes in de auto en op het zebrapad geven een idee wie er betrokken zijn bij het aanstaande ongeluk: mannen, vrouwen, baby's, honden, bejaarden, bankiers, dokters... Een doodshoofdje erbij om aan te geven wie zal overlijden in scenario A, en wie in scenario B. Jij kiest welk scenario het redelijkst is. Na de test krijg je een overzicht van al je verwoestende beslissingen.

Bij ondergetekende moesten vooral honden en bejaarden het ontgelden. Na mens versus dier lijkt jong versus oud mij een van de eenvoudigere afwegingen. Ik moest wat langer nadenken bij de vragen waarbij je kon kiezen om zelf te sterven (en soms je medepassagiers) ten gunste van anderen die toevallig het zebrapad overstaken.

Bonnefon deelt nog geen onderzoeksresultaten; dat zou immers tot vooringenomenheid kunnen leiden bij mensen die de test nog gaan doen. Tot dusver hebben 'honderdduizenden' mensen bij elkaar 'meer dan tien miljoen' scenario's doorlopen. Die populariteit verbaast hem: 'We vermijden dit soort dilemma's liever omdat ze zo ingewikkeld zijn. En aangezien ongelukken in een fractie van een seconde gebeuren, had het voor een bestuurder ook niet veel zin hierover na te denken. Door de komst van zelfrijdende auto's is de discussie weer actueel geworden.'

De Moraalmachine is ontworpen om aan die discussie bij te dragen met nieuwe argumenten en overwegingen. Volgens Bonnefon hoeven we niet te verwachten dat uit de resultaten iets valt af te leiden wat het dilemma oplost, een verzameling regels waarmee iedereen goed kan leven. Moeten we dan wel aan de knoppen willen draaien? Waarom niet het lot het lot laten. Bonnefon: 'Eh, vind je dát de meest ethisch verantwoorde keuze?'

Rens Lieman is *Esquire's* chef technologie en parttime kompas bij morele dilemma's. Hij houdt niet van honden en bejaarden.

— Mijn smoking blijf ik bij voorkeur in het zwart, maar er is een school die meent dat *midnight blue* beter is omdat die kleur er bij avondlicht zwarter uitziet dan zwart. De *black tie*-dresscode biedt die kleine opening; blauw is toegestaan. Maar alleen donkerblauw, een smoking heeft de kleur van het dagdeel waarin je hem draagt: de nacht.

Gordon Heuckeroth, de voormalige charmezanger die aan zijn voornaam voldoende heeft, draagt hier een variant die je weinig ziet, althans, anders dan om het lichaam van een illusionist op het podium. De gedachte achter de kleurkeuze voor een smoking is dat zwart een rustpunt vormt naast de kleur van de jurk van de dame aan je zijde. Niet de man, maar de dame dient eruit te springen. Nu weten wij dat er aan de arm van Gordon vaker een man dan een vrouw loopt; vervalt in dat geval dan die *black tie*-regel?

Interessante kwestie, de regels voor *black tie* zijn namelijk ooit bedacht te Engeland in een tijd dat de herenliefde daar nog wettelijk strafbaar was – we leven nu in andere tijden. Ik meen dan ook dat het antwoord op die vraag 'ja' moet zijn. Sowieso zijn regels er om gebroken te worden, zolang je maar weet dat die regels er zijn. En Gordon doet hier verder wel heel veel goed. Het jasje zit getailleerd, de revers is van dezelfde satijnen stof als de vlinderdas, het overhemd heeft een blinde sluiting, de *waistcoat* is mooi laag en bedekt de broekband (dat is namelijk de functie van een *waistcoat* of een *cumberbund*) en de manchetten van het overhemd steken netjes onder de mouwen van het jasje uit. Plus: als iemand met een rode smoking wegkomt, dan is het Gordon wel, de *larger than life*-geinponem. Je zou zelfs kunnen zeggen dat het glas jus d'orange (naar ik aanneem met een druppeltje wodka) perfect gekozen is als accessoire.